

Evaluation of Prevalence of Different Clinical Symptoms in Patients with Celiac Disease Referred to Shahid Beheshti Hospital in Kashan

ARTICLE INFO

Article Type

Original Article

Authors

Amirmohsen Rezaei¹, Mohsen Razavizadeh², Mohammad Javad Azadchehr³, Abbas Arj^{2*}

1- Medical student, Kashan University of Medical Sciences, Kashan, Iran

2-Associate Professor of Gastroenterology and Hepatology, Department of Internal Medicine, School of Medicine, Shahid Beheshti Hospital, Kashan University of Medical Sciences, Kashan, Iran

3-Infectious Diseases Research Center, Kashan University of Medical Sciences, Kashan, Iran

*Corresponding Authors:

Abbas Arj; Associate Professor of Gastroenterology and Hepatology Department of Internal Medicine, School of Medicine, Shahid Beheshti Hospital, Kashan University of Medical Sciences. Postal code: 8713783976. Phone: 03155443022. Fax: 03155464950. Email address: Dr_Arj@yahoo.com.

Received: 28 June 2023

Accepted: 13 September, 2023

Published: 17 March 2023

Article History

ABSTRACT

Introduction: Celiac disease is a systemic disease with various manifestations. In past studies, the symptoms of patients in different regions have been expressed differently. Therefore, in this study, the frequency distribution of clinical symptoms in patients with Celiac disease referred to Shahid Beheshti Hospital in Kashan in the years 2015 to 2021 was investigated.

Materials and methods: In this retrospective descriptive study, the medical records of patients with definite diagnosis of Celiac disease (confirmed by through serology and pathology tests) were examined. The extracted information includes demographic variables (age and gender) and gastrointestinal symptoms (diarrhea, constipation, nausea and vomiting, anorexia, abdominal pain, flatulence, aphthous stomatitis, abdominal distension and steatorrhea) and non-gastrointestinal symptoms (anemia, arthralgia, bone pain, weight loss, seizures, hypocalcemia, weakness, infertility). The information collected with the checklist was entered into SPSS Ver.26 software and subjected to statistical analysis.

Results: In this research, 89 patients with Celiac disease (57 women, 32 men; average age 34.13 ± 17.70 years) were evaluated. The most common clinical symptom was abdominal pain (62.9 %), followed by diarrhea (40.4%), iron deficiency anemia (29.2%), and constipation (28.1%). The most common accompanying disease was hypothyroidism (21.3%).

Discussion and Conclusion: The findings of this study show that celiac patients in Kashan suffer more from gastrointestinal symptoms such as abdominal pain, diarrhea and constipation. Among the non- Gastrointestinal symptoms, anemia was the most common finding in the patients. Celiac patients need to be screened for immunological diseases such as hypothyroidism and type 1 diabetes.

Keywords: Celiac disease; Clinical Manifestations; Autoimmune Disease.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۰۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۲۲

***نویسنده مسئول:** عباس ارج؛ دانشیار بیماری‌های گوارش و کبد بالغین، گروه داخلی، دانشکده پزشکی، بیمارستان شهید بهشتی دانشگاه علوم پزشکی کاشان. کد پستی: ۸۷۱۳۷۸۳۹۷۶. تلفن: ۰۳۱۵۵۴۴۳۰۲۲. فکس: ۰۳۱۵۵۴۶۴۹۵۰. آدرس ایمیل: Dr_Arj@yahoo.com.

بررسی توزیع فراوانی علائم بالینی مختلف در بیماران مبتلا به سلیاک

امیرمحسن رضایی^۱، محسن رضوی زاده^۲، محمدجواد آزادچهر^۳، عباس ارج^{۲*}

^۱ دانشجوی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کاشان، کاشان، ایران
^۲ دانشیار بیماری‌های گوارش و کبد بالغین، گروه داخلی، دانشکده پزشکی، بیمارستان شهید بهشتی، دانشگاه علوم پزشکی کاشان، کاشان، ایران
^۳ مرکز تحقیقات بیماری‌های عفونی، دانشگاه علوم پزشکی کاشان، کاشان، ایران

چکیده

مقدمه: بیماری سلیاک یک بیماری سیستمیک با تظاهرات متنوع است. در مطالعات گذشته علائم بیماران در مناطق مختلف، متفاوت بیان شده است. لذا در این مطالعه توزیع فراوانی علائم بالینی در بیماران مبتلا به سلیاک مراجعه کننده به بیمارستان شهید بهشتی کاشان در سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۱ بررسی شد.

مواد و روش: در این مطالعه توصیفی گذشته نگر پرونده بیماران با تشخیص قطعی سلیاک (اثبات شده از طریق سرولوژی و پاتولوژی) مورد بررسی قرار گرفت. اطلاعات استخراج شده شامل متغیرهای جمعیت شناختی (سن و جنس) و علائم گوارشی (اسهال، بیبوست، تهوع و استفراغ، بی اشتها، درد شکم، نفخ، استئومالتیت آفتی، اتساع شکم و استئاتوره) و غیرگوارشی (آنمی، آرتراژی، درد استخوانی، کاهش وزن، تشنج، هایپوکلسمی، ضعف، ناباروری) بود. اطلاعات جمع آوری شده با چک لیست وارد نرم افزار SPSS ورژن ۲۶ شد و مورد تحلیل آماری قرار گرفت.

یافته‌ها: در این پژوهش ۸۹ بیمار مبتلا به سلیاک (۵۷ زن، ۳۲ مرد؛ میانگین سنی ۳۴/۱۳±۱۷/۷۰ سال) مورد بررسی قرار گرفت. شایع‌ترین علامت بالینی، درد شکم (۶۲/۹ درصد) بوده است و علائم اسهال (۴۰/۴ درصد)، آنمی فقر آهن (۲۹/۲) و بیبوست (۲۸/۱ درصد) در رتبه‌های بعدی قرار داشت. شایع‌ترین بیماری همراه نیز، هایپوتیروئیدی (۲۱/۳ درصد) بود.

نتیجه گیری: یافته‌های این مطالعه نشان داد بیماران مبتلا به سلیاک در کاشان بیشتر از علائم گوارشی نظیر درد شکم، اسهال و بیبوست رنج می‌برند. از میان علائم غیرگوارشی آنمی شایع‌ترین یافته بیماران بود. بیماران مبتلا به سلیاک نیاز به غربالگری در خصوص بیماری‌های ایمنولوژیک نظیر هایپوتیروئیدی و دیابت تیپ ۱ دارند.

کلید واژه‌ها: سلیاک؛ علائم بالینی؛ خودایمنی.

مقدمه

بیماری سلیاک^۱ یک اختلال ایمنی سیستمیک است که به علت حساسیت به گلوتن موجود در رژیم غذایی، در افرادی که از نظر ژنتیکی مستعد هستند آغاز می‌شود. گلوتن یک ترکیب پروتئینی است که در گندم، چاودار و جو یافت می‌شود. بیماری سلیاک با طیف وسیعی از تظاهرات بالینی و پاسخ اتو آنتی‌بادی‌های اختصاصی بیماری سلیاک، هاپلوتیپ‌های HLA-DQ2 یا DQ8 و انتروپاتی مشخص می‌شود^{۱، ۲}. آنتی‌بادی‌های اختصاصی بیماری سلیاک اتوآنتی‌بادی‌های ضد TG2 شامل Endomysial antibodies (EMA) و آنتی‌بادی‌های علیه فرم دامینه شده پپتیدهای گلیادین را در بر می‌گیرد^{۱، ۳}.

سلیاک به‌عنوان یک بیماری سیستمیک که ممکن است افراد را در تمامی سنین و با بسیاری از نژادها و گروه‌های قومی گرفتار سازد، شناخته می‌شود^{۴، ۵}. بیماری سلیاک به‌عنوان شایع‌ترین بیماری ناشی از هر دو عامل محیط و ژنتیک مورد بررسی قرار گرفته و علاوه بر شیوع آن در منطقه خاورمیانه، نفخ شکمی در کنار اسهال و اختلال رشد جزء نشانه‌های تیپیک شایع و مهم این بیماری مطرح گردیده است. شیوع بیماری سلیاک در سراسر جهان و در مناطق مختلف، بین ۰.۵ تا یک درصد تخمین زده می‌شود^۶. اگرچه شیوع بیماری سلیاک در برخی از مناطق ایران بسیار کم است، اما خلاصه مطالعات مروری نشان دهنده شیوع ۱ درصد در سایر مناطق ایران است که مشابه فراوانی این اختلال در کشورهای اروپای غربی می‌باشد^۷.

تغییرات پاتولوژیک روده باریک در بیماری سلیاک بر اساس طبقه بندی Marsh^۲ اصلاح شده به پنج گروه عمده تقسیم بندی می‌شود. به طوری که مارش صفر، فقط افزایش لنفوسیت داخل اپیتلیال است که تعداد آن‌ها کمتر از ۴۰ لنفوسیت به ازای هر صد سلول اپیتلیال است. در مارش یک، لنفوسیت‌های در داخل لامینا پروپریا ارتشاح می‌یابند و لنفوسیت داخل اپیتلیال^۳ بیشتر از ۴۰ لنفوسیت به ازای هر صد سلول اپیتلیال است. مارش دو به وضعیتی گفته می‌شود که کریپت هایپرتروفی دارد ولی آتروفی وجود ندارد. مارش IIIA آتروفی ویلوسها به صورت جزئی

Celiac^۱

Modified Marsh Classification^۲

Intra Epithelial Lymphocyte^۳

پزشک خطور نکند. از این رو در این مطالعه تلاش شد تا شیوع علائم بالینی گوارشی و غیر گوارشی با بیماری سلیاک مورد بررسی قرار گیرد. بنابراین، هدف از این مطالعه، بررسی توزیع فراوانی علائم بالینی مختلف در بیماران مبتلا به سلیاک مراجعه کننده به بیمارستان شهید بهشتی کاشان در سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۱ بود.

مواد و روش‌ها

جمعیت مورد مطالعه

در این مطالعه توصیفی گذشته نگر، تعداد ۸۹ نفر پرونده بیماران با تشخیص قطعی سلیاک (اثبات شده از طریق سرولوژی و پاتولوژی) مراجعه کننده به درمانگاه سلیاک بیمارستان شهید بهشتی کاشان در بازه زمانی ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۱ مورد بررسی قرار گرفت (IR.KAUMS.MEDNT.RE.1402.101) اطلاعات استخراج شده از پرونده های این افراد که به صورت سرشماری وارد مطالعه شدند، شامل متغیرهای جمعیت شناختی (سن و جنس) و علائم گوارشی (اسهال، یبوست، تهوع و استفراغ، بی اشتها، درد شکم، نفخ، استئوماتیت آفتی، اتساع شکم و استئاتوره) و غیرگوارشی (آنمی، آرتراژی، درد استخوانی، کاهش وزن، تشنج، هایپوکسمی، ضعف، ناباروری) بود. سپس اطلاعات جمع آوری شده با چک لیست وارد نرم افزار SPSS ورژن ۲۶ شد و مورد تحلیل آماری قرار گرفت.

معیارهای ورود و خروج از مطالعه

معیارهای ورود شامل: بیماران با تشخیص قطعی بیماری از نظر سرولوژی و پاتولوژی (انتی بادی ضد ترانس گلوتامیناز بافتی مثبت و در بیوپسی اندوسکوپیک مخاط دئودنوم درجاتی از آتروفی مخاطی داشته باشد) و معیارهای خروج از مطالعه شامل: اطلاعات ناقص یا پر شدن ناقص پرسشنامه بیماران و نیز بیمارانی که علاوه بر سلیاک دارای بیماران دیگری مانند IBD داشته باشند، بودند.

روش تجزیه و تحلیل آماری

داده‌های جمع آوری شده از طریق نرم افزار SPSS نسخه ۲۶ و با استفاده از آمار توصیفی (توزیع فراوانی و میانگین و انحراف معیار) مورد بررسی قرار گرفتند.

نتایج

در این پژوهش، پرونده ۸۹ نفر بیمار مبتلا به سلیاک (۵۷ نفر زن، ۳۲ نفر مرد؛ میانگین سنی $34/13 \pm 17/70$ سال (محدوده ۴ تا ۶۸ سال)) مورد بررسی قرار گرفت. یافته های جدول ۱ نشان داد شایع ترین علامت بالینی در بین بیماران مورد پژوهش، درد شکم (۶۲/۹ درصد) بوده است و علائم اسهال (۴۰/۴ درصد)، آنمی فقر آهن (۲۹/۲) و یبوست (۲۸/۱ درصد) در رتبه های بعدی قرار دارند.

مشهود است. مارش IIB آتروفی ویلوس ها به صورت Subtotal مشهود است. در مارش IIC آتروفی ویلوسها به صورت Total مشهود است [۸]. خصوصیات بالینی بیماری سلیاک گوناگون هستند که ماهیت سیستمیک آن را منعکس می کنند. علائم و نشانه های شایع شامل اسهال، کاهش وزن و اتساع شکم هستند. سایر تظاهرات عبارتند از: کمبود آهن با یا بدون کم خونی، درد شکم متناوب، استوماتیت آفتی، قد کوتاه، سطوح بالای آمینوترانسفرازها، خستگی مزمن و کاهش تراکم معدنی استخوان [۹]. تظاهرات غیرمعمول بیماری سلیاک عبارتند از: درمانیت هریتیفرم، یک راش تاولی همراه با رسوبات IgA پوستی پاتوگنومونیک [۱۰-۱۲]. بیماری سلیاک از جنبه های مختلف مورد بررسی قرار گرفت و بررسی های نشان داد که اسهال، نفخ و اتساع شکمی به عنوان شکایت شایع در بیماری سلیاک مطرح و مورد توجه قرار گرفته است [۱۳]. علائم و نشانه های شایع سلیاک شامل آنمی، آرتراژی، ضعف، ناباروری، نوروپاتی، کاهش وزن و علائم گوارشی شامل درد شکم، بی اشتها، نفخ شکم، یبوست و اسهال می باشد [۱۴]. در پژوهشی شایع ترین علائم غیرگوارشی آنمی ۷/۲۰ درصد و بعد از آن استئوپنی ۶ درصد بود [۱۵].

درمان مبتنی بر رعایت رژیم غذایی فاقد گلوتن به صورت مادام العمر است که به سرعت به بهبود بالینی بیماران کمک میکند. در مقابل، بهبود بافت شناسی ۱-۲ سال طول میکشد [۱۶، ۱۷]. در بعضی از بیماران که به عنوان پاسخ دهنده آهسته تعریف می شوند بهبودی بیشتر از ۵ سال از رعایت رژیم غذایی فاقد گلوتن طول می کشد. بیش از ۹۵ درصد بیماران سلیاک که در کودکی بیماری تشخیص داده شده است بهبودی کامل مخاط روده ای در عرض ۲ سال از شروع درمان اتفاق می افتد [۱۸]. بیماران سلیاک که بهبودی علائم بالینی را تجربه نمی کنند یا علائم به طور مکرر عود می کند در حالی که روی یک رژیم غذایی فاقد گلوتن هستند، به عنوان بیماری سلیاک غیر پاسخ دهنده معرفی می شوند [۱۹].

مرگ و میر ناشی از بیماری سلیاک در حال افزایش است که در درجه اول به دلیل خطر بدخیمی است. به ویژه، لنفوم غیر هوچکین، که در بیماران مبتلا به بیماری سلیاک سه تا شش برابر بیشتر از جمعیت عادی احتمال دارد. بیماران مبتلا به بیماری سلیاک نیز در معرض افزایش خطر ابتلا به آدنوکارسینوم اوروفارنکس، مری و روده کوچک هستند. علت خاص افزایش خطر بدخیمی شناخته نشده است. با این حال، چندین مطالعه از نقش رژیم غذایی بدون گلوتن در کاهش خطر ابتلا به سرطان پشیتیانی می کنند [۲۰].

به علت اینکه بیماری سلیاک گاهی اوقات فاقد علائم بالینی (خاموش) است، بسیاری از بیماران تشخیص داده نشده باقی می ماندند و در خطر عوارضی مانند استئوپروز، ناباروری یا بدخیمی قرار میگیرند [۲۱]. درحالی که در صورت عدم شناخت و درمان، عوارض شدید میتواند توسعه یابد، یک رژیم غذایی فاقد گلوتن درمان موثری است که می تواند علائم را کاهش دهد و سطح آنتی بادی ها و مخاط روده ای را در بیماران سلیاکی نرمال سازد [۲۲، ۲۳]. در کلینیک های بیماری های گوارشی، با تعداد قابل توجهی از بیماران مبتلا به سلیاک مواجه می شویم که علائم گوارشی و غیر گوارشی دارند که ممکن است در نگاه اول، بیماری سلیاک به ذهن

جدول ۱. توزیع فراوانی علائم بالینی.

علائم بالینی	فراوانی (درصد)
بی‌اشتهایی	۱۷ (۱۹/۱)
درد شکم	۵۶ (۶۲/۹)
نفخ	۱۵ (۱۶/۹)
کاهش وزن	۲۲ (۲۴/۷)
استفراغ	۱۱ (۱۲/۴)
آنمی فقر آهن	۲۶ (۲۹/۲)
درد استخوان	۹ (۱۰/۱)
تهوع	۲۱ (۲۳/۶)
اختلال روان	۱۷ (۱۹/۱)
اسهال	۳۶ (۴۰/۴)
یبوست	۲۵ (۲۸/۱)
کمبود ویتامین ب ۱۲	۶ (۶/۷)
کمبود ب ۹	۱۲ (۱۳/۵)
پوست و مو	۱۵ (۱۶/۹)
اختلال رشد	۸ (۹)
علائم عصبی	۱۴ (۱۵/۷)
ضعف	۲۱ (۲۳/۶)
آفت	۲۰ (۲۲/۵)
اختلال آنزیم های کبدی	۱۰ (۱۱/۲)

داده‌های جدول ۲ نمایانگر این مطلب بود که شایعترین بیماری همراه در بین بیماران مورد پژوهش، هایپوتیروئیدی (۲۱/۳ درصد) بوده است.

جدول ۲. توزیع فراوانی بیماری های همراه در بیماران مورد پژوهش.

بیماری همراه	فراوانی (درصد)
دیابت نوع یک	۵ (۵/۶)
پسوریازیس	۱ (۱/۱)
شوگرن	۲ (۲/۲)
هایپرتیروئیدی	۴ (۴/۵)
هایپوتیروئیدی	۱۹ (۲۱/۳)
درماتیت هرپتی فرم	۱ (۱/۱)

بحث

بیماری سلیاک یک اختلال ایمنی سیستمیک است که با گلوتن موجود در رژیم غذایی در افرادی که از نظر ژنتیکی مستعد هستند آغاز می‌شود. گلوتن یک ترکیب پروتئینی است که در گندم، چاودار و جو یافت می‌شود. بیماری سلیاک با طیف وسیعی از تظاهرات بالینی، یک پاسخ اتوانتی بادی سرمی اختصاصی و آسیب‌های متغیر به مخاط روده باریک مشخص می‌گردد. خصوصیات بالینی بیماری سلیاک گوناگون هستند و ماهیت سیستمیک آن را منعکس می‌کنند. سلیاک به عنوان یک بیماری

سیستمیک که ممکن است افراد را در تمامی سنین و با بسیاری از نژادها و گروه‌های قومی گرفتار سازد، شناخته می‌شود. از آنجایی که مطالعات مختلف تظاهرات بالینی متنوع را در نژادهای گوناگون گزارش کرده اند.^[۲۴، ۲۵] لذا در این مطالعه، ۸۹ نفر بیمار مبتلا به سلیاک از سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۱ که توسط سرولوژی و پاتولوژی تایید شده‌اند را از دیدگاه توزیع علائم بالینی و بیماری های همراه مورد مطالعه قرار دادیم.

یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد، شایع ترین علامت بالینی در بین بیماران مورد پژوهش، درد شکم (۶۲/۹ درصد) بوده است و علائم اسهال (۴۰/۴ درصد)، آنمی فقر آهن (۲۹/۲) و یبوست (۲۸/۱ درصد) در رتبه های بعدی قرار داشتند. آنچه مشهود است علائم گوارشی بر علائم غیر گوارشی برتری داشتند. در مطالعه باغبانیان در ایران، بر خلاف مطالعه ما درد شکم نه تنها شایعترین علامت نبود بلکه پس از بسیاری از علائم غیر گوارشی قرار داشت همچنین. نکته قابل توجه در خصوص علائم مرتبط با یبوست می‌باشد که در رده کمترین فراوانی ها قرار داشت. در این مطالعه آنمی به عنوان شایعترین تظاهر با فراوانی ۴۰/۶٪ در رتبه نخست قرار داشت که این یافته همسو با مطالعه ما می‌باشد^[۲۶]. در مطالعه ی

Lionetti در سال ۲۰۱۱ در ایتالیا علائم گوارشی به عنوان شایعترین علائم بیماران مطرح شد و به ترتیب اسهال، نفخ و اتساع شکمی در صدر علائم قرار داشتند که این یافته همسو با مطالعه ما می‌باشد^[۲۷]. در مطالعه احسانی که در سه مرکز کشور های ایران، رومانی و ایتالیا انجام شد، نتایج این مطالعه نشان دادند در میان علائم گوارشی درد شکم و سوءهاضمه به صورت کلی بیشترین فراوانی را داشت، که در جمعیت ایرانی اسهال و نفخ بیشترین فراوانی را داشتند. در میان علائم غیر گوارشی همانند مطالعه ما، آنمی فقر آهن در هر دو جمعیت ایرانی و اروپایی در رتبه نخست قرار داشت اگرچه آنمی فقر آهن در جمعیت ایرانی به صورت معناداری بیشتر بود^[۱۵]. در مطالعه Rostami و همکاران (۱۹۹۹) از اسهال به عنوان تظاهر غالب بیماران سلیاک در ایران یاد شده است^[۲۸]. در مطالعه Tavakkoli و همکاران (۲۰۱۲) نیز علائم و نشانه‌های شایع سلیاک شامل آنمی، آرتراژی، ضعف، ناباروری، نوروپاتی، کاهش وزن و علائم گوارشی شامل درد شکم، بی‌اشتهایی، نفخ شکم، یبوست و اسهال بود^[۲۹]. در مطالعه Shahraki و همکاران (۲۰۰۹) که در ایران انجام شده است، کم وزنی و اسهال مزمن به عنوان شایعترین علائم بیماران گزارش شده است^[۳۰].

همانطور که از مطالعات مختلف بر می‌آید توزیع تظاهرات بالینی سلیاک متنوع و فراوان است. یافته‌های این مطالعه با برخی مطالعات همسو و با برخی دیگر دارای تفاوت هایی می‌باشد. از آنجایی که نژاد^[۳۱، ۳۲]، جنسیت و سن^[۳۳] و همچنین محل زندگی^[۳۳] عامل موثر بر علائم بالینی هستند، می‌توانند عهده دار برخی از این تفاوت ها باشند. چرا علائم گوارشی در سنین پایین تر همراه اختلال رشد و وزن گیری کودکان شیوع بالاتر و همچنین علائم غیر گوارشی نظیر آنمی فقر آهن در جمعیت بالغین شیوع بیشتری دارد. از طرفی با توجه به ماهیت بیماری که تحت تاثیر ژنتیک^[۳۴-۳۸] می‌باشد انتظار یک طیف رفتاری خاص از بیماری می‌رود لذا با توجه به این تنوع، نشان از اهمیت فاکتور محیط در این بیماری مانند رژیم غذایی بیمار می‌باشد و عادات غذایی هر منطقه در

پیشنهاد‌های پژوهش

توصیه به مطالعات بیشتر در نقاط مختلف کشور با توجه به اهمیت فاکتورهای محیطی در این بیماری می‌شود. همچنین، پیشنهاد می‌گردد که مطالعات بیشتر در جهت رفع محدودیت‌های این مطالعه انجام شود. ضمناً، توصیه به غربالگری بیماران مبتلا به سلیاک از جهت بیماری‌های ایمنولوژیک می‌شود.

نتیجه‌گیری

یافته‌های این مطالعه نشان دارد، در بیماران مبتلا به سلیاک در کاشان بیشتر از علائم گوارشی نظیر درد شکم، اسهال و یبوست رنج می‌برند. از میان علائم غیرگوارشی آنمی شایع‌ترین یافته بیماران بود. بیماران مبتلا به سلیاک نیاز به غربالگری در خصوص بیماری‌های ایمنولوژیک نظیر هایپوتیروئیدی و دیابت تیپ ۱ دارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان از واحد توسعه تحقیقات بالینی بیمارستان شهید بهشتی کاشان کمال تشکر و قدردانی را دارند

تأییدیه اخلاقی

در این مطالعه تمام ملاحظات اخلاقی لحاظ شده است. این مطالعه با کد اخلاق (IR.KAUMS.MEDNT.REC.1402.101) به ثبت رسیده است.

تعارض در منافع

در این مطالعه هیچ گونه تعارض منافی وجود ندارد.

منابع:

- Green, P.H. and C. Cellier, Celiac disease. *New england journal of medicine*, 2007. 357(17): 1731-1743.
- Schuppan, D. and K.-P. Zimmer, The diagnosis and treatment of celiac disease. *Deutsches Arzteblatt international*, 2013. 110(49): 835-846.
- Abadie, V., et al., Integration of genetic and immunological insights into a model of celiac disease pathogenesis. *Annual review of immunology*, 2011. 29: 493-5۲۰.
- Glissen Brown, J.R. and P. Singh, Coeliac disease. *Paediatr Int Child Health*, 2019. 39.۲۳-۳۱: (۱)

ایران و همچنین با سایر نقاط دنیا متفاوت می‌باشد که خود می‌تواند دلیلی بر تفاوت میان یافته‌ها باشد. یکی از یافته‌های مورد توجه در این مطالعه فراوانی بالای یبوست در مقایسه با مطالعات قبلی می‌باشد که با توجه به آنکه در غالب مطالعات این یافته تایید نمی‌شود، به نظر می‌رسد که یبوست این بیماران در اثر سلیاک نیست و مرتبط با علل دیگر باشد که در مطالعات آتی باید به دنبال علت آن بود. اما این یافته دارای اهمیت بالینی می‌باشد که بیماران سلیاک نیز می‌توانند با شرح یبوست پرزنته شوند و نباید یبوست را به عنوان یک یافته در تضاد با بیماری سلیاک در نظر گرفت. یافته دیگر که از دیدگاه فراوانی با مطالعات قبلی دارای تفاوت بود، درد شکم می‌باشد که در این مطالعه درد شکم به صورت یک علامت مجزا از علائم گوارش در نظر گرفته نشده است، بدین صورت که بیماران با سایر علائم که از درد شکم شاکی بودند نیز در فراوانی درد شکم محسوب شدند. به عنوان مثال بیماری که دارای اسهال و درد شکم بود برای هر دو علامت یک فراوانی در نظر گرفته شد. مجموعاً در این مطالعه علائم گوارشی شایع تر از علائم غیرگوارشی بودند. شایع‌ترین علائم گوارشی شامل درد شکم، اسهال و یبوست بودند و در میان علائم غیر گوارشی آنمی بیشترین فراوانی را داشت.

در خصوص بیماری‌های همراه (به جز آنمی) هایپوتیروئیدی و دیابت تایپ ۱ در این مطالعه، شایع‌ترین اختلال همراه این بیماران بودند. در مطالعه باغبانیان هایپوتیروئیدی شایع‌ترین اختلال همراه بود^[۲۶]. در مطالعه Crowe در سال ۲۰۲۰ همراهی اختلال ایمنولوژیک نظیر هایپوتیروئیدی، دیابت تایپ ۱ و غیره در حدود یک سوم از بیماران دیده می‌شود^[۳۹]. در تحقیقی همراهی قوی میان هایپوتیروئیدی، دیابت تایپ ۱ و سایر اختلالات اتوایمیون دیده شد^[۴۰]. از آنجایی که نرخ شناسایی بیماری‌های همراه در بیماران سلیاک نزدیک به یافته‌های کشور های توسعه یافته می‌باشد، این نکته نشان از آگاهی و عملکرد مناسب پزشکان در خصوص بیماران مورد مطالعه دارد. آنچه مشخص است بیماری سلیاک با بیماری‌های تیروئید و دیابت تیپ ۱ همراهی دارد و نیاز به غربالگری بیماران مبتلا به سلیاک در خصوص بیماری‌های اتوایمیون به خصوص این دو بیماری می‌باشد.

در این مطالعه محدودیت‌هایی نیز وجود داشت؛ سن و جنس و محل سکونت بیماران به عنوان فاکتور های موثر بررسی نشد. از آنجایی که مطالعه ماهیت توصیفی داشت، به تحلیل روابط پرداخته نشد. توصیه به مطالعات بیشتر در نقاط مختلف کشور با توجه به اهمیت فاکتور های محیطی در این بیماری می‌شود. همچنین مطالعات بیشتر در جهت رفع محدودیت‌های این مطالعه انجام شود.

محدودیت‌ها

از جمله محدودیت‌های این مطالعه می‌توان به این مطلب اشاره کرد که سن و جنس و محل سکونت بیماران به عنوان فاکتور های موثر بررسی نشد. همچنین، از آنجایی که مطالعه ماهیت توصیفی داشت، به تحلیل روابط پرداخته نشد.

- with a gluten-free diet. *Gastrointestinal endoscopy*, 2003. 57(2): 187-191.
۱۷. Ghazzawi, Y., et al., Mucosal healing in children with treated celiac disease. *Journal of pediatric gastroenterology and nutrition*, 2014. 59(2): 229-231.
 ۱۸. Wahab, P.J., J.W. Meijer, and C.J. Mulder, Histologic follow-up of people with celiac disease on a gluten-free diet: slow and incomplete recovery. *American journal of clinical pathology*, 2002. 118(3): 459-463.
 ۱۹. Ludvigsson, J.F., et al., Diagnosis and management of adult coeliac disease: guidelines from the British Society of Gastroenterology. *Gut*, 2014. 63(8): 1210-1228.
 ۲۰. Presutti, R.J., et al., Celiac disease. *American family physician*, 2007. 76(12): 1795-180۲.
 ۲۱. Fasano, A., Clinical presentation of celiac disease in the pediatric population. *Gastroenterology*, 2005. 128(4): S68-S73.
 ۲۲. Rostom, A., J.A. Murray, and M.F. Kagnoff, American Gastroenterological Association (AGA) Institute technical review on the diagnosis and management of celiac disease. *Gastroenterology*, 2006. 131(6): 1981-2002.
 ۲۳. Haines, M.L., R.P. Anderson, and P.R. Gibson, Systematic review: The evidence base for long-term management of coeliac disease. *Aliment Pharmacol Ther*, 2008. 2۰(۹): ۶۶-۷۶.
 ۲۴. Lebwohl, B., D.S. Sanders, and P.H.R. Green, Coeliac disease. *Lancet*, 2018. 391(10115): 70-81.
 ۲۵. Rubio-Tapia, A., et al., ACG clinical guidelines: diagnosis and management of celiac disease. *Am J Gastroenterol*, 2013. 108(5): 656-76 ;quiz 677.
 ۲۶. Baghbanian, M. and M. Akhondi-Meybodi, Evaluation of Clinical Symptoms of Patients with Celiac Disease Referred to Khatamolanbia Clinic in Yazd City in 2014. *The Journal of Shahid Sadoughi University of Medical Sciences*, 2020. 28(5): 2673.2680.
 ۲۷. Lionetti, E. and C. Catassi, New clues in celiac disease epidemiology, pathogenesis,
 ۵. Lebwohl, B., D.S. Sanders, and P.H. Green, Coeliac disease. *The Lancet*, 2018. 391(10115): 70-81.
 ۶. Rubio-Tapia, A., et al., ACG Clinical Guidelines: Diagnosis and Management of Celiac Disease [Practice Guidelines]. *Am J Gastroenterol*, 2013.656-76:(5).
 ۷. Gujral, N., H.J. Freeman, and A.B. Thomson, Celiac disease: prevalence, diagnosis, pathogenesis and treatment. *World journal of gastroenterology: WJG*, 2012. 18(42): 6036.
 ۸. Rahmati, A., et al., Correlation of tissue transglutaminase antibody with duodenal histologic marsh grading. *Middle East journal of digestive diseases*, 2014. 6(3): 131.
 ۹. Fasano, A., et al., Prevalence of celiac disease in at-risk and not-at-risk groups in the United States: a large multicenter study. *Archives of internal medicine*, 2003. 163(3): 286-292.
 ۱۰. Caproni, M., et al., Guidelines for the diagnosis and treatment of dermatitis herpetiformis. *Journal of the European Academy of Dermatology and Venereology*, 2009. 23(6): 633-638.
 ۱۱. Catassi, C. and A. Fasano, Clinical practice: Celiac disease. *N Engl J Med*, 2012. 367: 2419-26.
 ۱۲. Salmi, T.T., Dermatitis herpetiformis. *Clin Exp Dermatol*, 2019. 44(7): 728-731.
 ۱۳. Lionetti, E. and C. Catassi, New clues in celiac disease epidemiology, pathogenesis, clinical manifestations, and treatment. *International reviews of immunology*, 2011. 30(4): 219-231.
 ۱۴. Tavakkoli, H., et al., Serologic celiac disease in patients with inflammatory bowel disease. *Journal of research in medical sciences: the official journal of Isfahan University of Medical Sciences*, 2012. 17(2): 154.
 ۱۵. Ehsani-Ardakani, M.J., et al., Gastrointestinal and non-gastrointestinal presentation in patients with celiac disease. *Arch Iran Med*, 2013. 16(2): 78-82.
 ۱۶. Lee, S.K., et al., Duodenal histology in patients with celiac disease after treatment

۳۸. Gursoy, S., et al., The prevalence of unrecognized adult celiac disease in Central Anatolia. *J Clin Gastroenterol*, 2005. 39(6): 508-11.
۳۹. Crowe, S.E., Putting celiac disease in perspective: Pathogenesis, comorbidity and transition of care. *United European Gastroenterol J*, 2020. 8(2): 129-130.
۴۰. Ch'ng, C.L., M.K. Jones, and J.G. Kingham, Celiac disease and autoimmune thyroid disease. *Clin Med Res*, 2007. 5(3): 184-92.
- clinical manifestations, and treatment. *Int Rev Immunol*, 2011. 30(4): 219-31.
۴۸. Rostami, K., et al., Sensitivity of antiendomysium and antigliadin antibodies in untreated celiac disease: disappointing in clinical practice. *Am J Gastroenterol*, 1999. 94(4): 888-94.
۴۹. Tavakkoli, H., et al., Serologic celiac disease in patients with inflammatory bowel disease. *J Res Med Sci*, 2012. 17(2): 154-8.
۴۰. Shahraki, T., et al., Clinical and laboratory findings of celiac disease in patients referred to Children Medical Center (Tehran Iran). *Journal of Babol University of Medical Sciences*, 2009. 11(4): 69-74.
۴۱. Rubio-Tapia, A., et al., American College of Gastroenterology guidelines update: Diagnosis and management of celiac disease. *Official journal of the American College of Gastroenterology | ACG*, 2023. 118(1): 59-76.
۴۲. Ehsani-Ardakani, M.J., et al., Gastrointestinal and non-gastrointestinal presentation in patients with celiac disease. *Archives of Iranian medicine*, 2013. 16(2): 0-0.
۴۳. Singh, P., et al., Global Prevalence of Celiac Disease: Systematic Review and Meta-analysis. *Clin Gastroenterol Hepatol*, 2018. 16(6): 823-836.e2.
۴۴. Shahbazkhani, B., et al., High prevalence of coeliac disease in apparently healthy Iranian blood donors. *Eur J Gastroenterol Hepatol*, 2003. 15(5): 475-8.
۴۵. Shamir, R., et al., The use of a single serological marker underestimates the prevalence of celiac disease in Israel: a study of blood donors. *Am J Gastroenterol*, 2002. 97(10): 2589-94.
۴۶. Challar, M.H., et al., Prevalence of asymptomatic celiac disease in a Syrian population sample. *Journal of the Arab Board of Medical Specializations*, 2004. 6(2): 155-60.
۴۷. Tatar, G., et al., Screening of tissue transglutaminase antibody in healthy blood donors for celiac disease screening in the Turkish population. *Dig Dis Sci*, 2004. 49(9): 1479-84.